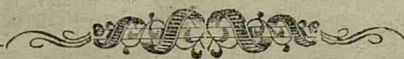

I. I. U.
II
3746
G

DOCUMENTE
FOARTE IMPORTANTE
PENTRU ISTORIA BISERICII
ȘI A
NATIUNEI ROMÂNE.

IASSY,
IMPRIMERIA ADOLF BERGMANN
1866.

„Fiule Timotei privighieză întru toate, pătimeste rêu; fă
lucrul Evangelistului.“ Cartea II. Timotei 4-5.

Prea Înaltiate Doamne!

Puterile cele mari Europeene, conduse de Providența cerească, împliniră prin Convenția de la Paris din $\frac{7}{19}$ August 1858, o datorie de dreptate către Principatele Dunărene, recunoscându-ne vechiul dritu de autonomie pe temeiul ratatelor vechi, și așezîndule prin chipul acesta în sistemul dreptului popórelor Europeene.

Este pusă afară de tótă îndoéla, că scopul acestei Convenții, atît după spirit, cât și după literă, este numai acela, ca Nația Română, din Principatele-Unite Dunărene, așezată fiind sub scutul tuturor Puterilor Europeene, să se pótă desvolta, ne-împedecată de nime; elementele de cultură și de civilizație ce se află într'însa, să se avênte la cel mai naltu grad de deplinătate și de fericire, și așa se pótă contribui și ea la propagarea civilizației și culturei cei adevêrate, și la lășirea împărăției lui Dumnezeu pre pămîntu.

O ! Chiemarea acésta a nației române din Principatele-U-nite, pre cât de înaltă, de santă și de frumósă,—câci nimic nu este mai sânt, mai frumos și mai înalt, de cât a lăți împărăția lui Dumneđeș pre pământ și a ferici omenirea ! — pre atât de gre pentru noi Români, de o cam dată; pentru că nedreptățile timpurilor trecute, au grâmădit în bietele nóstre țeri tot felulu de rële, care au alungat lumina științelor atât din Stat, cât și din Bisserică și au întins peste întréga nație întunericulu cel mai gros al neștiinței, așa că *ea* nu se mai cunoștea pe sine cine este, și ce chiemare avea de împlinit; au stîns din înima ei tot focul simțimintelor nobile, nalte, religiöse, morale și naționale, au stîns dragostea câtră Patria sa, câtră bisserica sa, câtră nația sa, către aprópele și fratele seú, și au încuibat în locul lor egoismul, nepasarea morala și religiósă, ura de frate, rēcêla către patrie și amorțala națională; tóte acestea și altele asemenea, au ros și rod încă și astă-đi la baierile inimei nației române, sácândui în chipul acesta tot din ce în ce mai mult puterea de viață morală. Chiar starea nóstă de astă-đi, în care tot domnește neînvoirea, neunirea, prigonirea împrumutată, patriotismul numai prefăcut și stătătoriu numai în cuvinte, este o adeverință strigătore la ceriu despre acest trist adevêr. Și daca nația Română, n'au perit cu totul într-o asemenea decadere, și îmbrăncire, acésta are de a o mulțumi numai singure bisserice, care singură au ramas credinciósă chiemarei și nației sale, în tóte timpurile acele fatale; și prin puterea sa morală, au mîngăet au însuflețit și au înbarbatat pe toți fiii nației, și în chipul acesta, ca un inger apărătoriu, au mîntuit nația Română de periciunea totală ce o amerința; dar din acéstă luptă mor-

tală, purtată pentru mîntuirea nației, n'au fost cu puțință ca se nu capete și bisserica rane înfpte adîncu în trupul Ei, din care mai sîngeréză încă și astă-dî,— eară sufletulu Ei înse aũ rēmasũ cu totulũ ne atins.

Daca aruncăm o privire nepărtinitore preste organismul Statului și preste al Bissericeĩ, preste relațiile stărilor din viața socială, preste starea aședemintelorũ de învățetură, de educație și de cultura morală, așa precum le avem noi acum în prezent de la nemijlocitulũ trecut, aflăm cu durere pretutindene numai rane, cauzate și lasate de tristulũ trecut, atît în Statũ cât și în Bisserică, care tôte cerũ vindecare neamânata și reforme, dar reforme solide dictate de legile Dumeșești și omenești, reforme raționale și temeinice în totũ înțelesulũ cuvîntului, poroncite de mintea cea senătósă; căci numai prin asemenea reforme, se pôte pune, atît Statul cât și Bisserica, adecă o nație întrêgă, pe drumulũ renașterei și al mîntuirii; erũ nu reforme nelegiuite, ne raționale și ne drepte, din care se surpa chiar din partea Statului tot dreptulũ, legalitatea și moralitatea, și așa se aruncă nația într'un abis de nefericire și mai mare de cãt cel de pînă acum, din carele apoi se nu se mai pôtă smulge pôte nici odată.

În aceste împregiurări atît de grele și pline de respundere înaintea urmașilorũ, nația Română te-aũ ales pe Măria Ta, se'ĩ fi Domnu și conductoru pe acestũ drum al reformelorũ și al renașterei, spre ajungerea înaltei sale chiemări, destinată de Providență și însemnată de Puterile Europeene. Ea aũ așteptatũ și așteptă de la Măria Ta cu tot dreptulũ, să faci se péră pentru totũ deauna, nedreptatea, assuprirea și arbitrariulũ cel de până acum, să domnescă numai dreptatea și legile cele drepte; să întrebuințezi tótă puterea ce

Ve este dată și toate mijloacele ce Vă stau în dispoziție, spre aceea: ca să ușurați fiilor patriei, calea, în facerea legilor drepte, să Vă dați toată nevoința, ca se împacați nenumaratele partide, în care sunt sfașieți fii nației; ca așa înfrățindusă, se lucreze cu toții fratește spre același scop, carele este fericirea Românilor, să faceți ca să se respecte Legile și Canónele Bisericești, ca așa supt apărarea și scutirea acelora, Biserica care este sufletul Statului, se'și pótă plini înalta chemare, de a lăți între toți fiii patriei lumina științelor și cultura morală, care sunt temelia ce neclatita, și taria ce ne învinsă a ori carui stat și a ori carii nații.

Fața cu aceste dorințe, și așteptări pre drepte și încordate, ale întregii nații române,— ne au cuprins pe neașteptate o mahnire foarte adâncă, cetind în Monitorul Oficial al Moldovei Decretul Măriei Tale, cu No. 174, prin carele, foră știrea Bisericești Moldovei și a șefului ei-a Chiriarhului, să trimită o Comisie, ca să ié administrarea averilor Monastirilor Chinoviale: Némțului, Seculu, Varaticulu, Agapia, Adamulu, și Vorona din mâna calugarilor și calugarițelor, și s'o dea în mâna Guvernului, sub cuvânt ca averile monastirești, s'ar ține de resursele Statului și că ele nu s'ar administra bine de catra calugari.

Ne pare foarte rău, că pe când ne pregăteam se Ve cerem ajutorului și sprijinului Mariei Tale în îndreptările și îmbunătățirile, ce nevoea cere, să le facem pentru Biserica și în sfera învețeturilor ei, potrivit santelor Canóne, ca așa se o scótem din amórțala în care se află, și se o punem în starea în care să'și pótă împlini înalta și chemare, de a lăți în nația Română, religiozitatea, moralitatea, virtutea, naționalitatea și adevartă iubire de patrie; pe atunci ne aflăm

nevoiți, ca se lasăm toate acestea la o parte, și se aparăm după datoria ce ne este pusă asupra-ne, drepturile Bisericii, ce se amerință a fi calcate în picioare de către Guvernul Mariei Vostre !

Tot românului bine simțitoriu și cu judecata sanatoasă, s'aun întristatu adinc cetind în acest Decret pasulu retăcit ce l'au facut întru acesta Guvernul Mariei Tale; și numai dușmanii Mariei Tale și ai nației române, se bucură de o asemenea faptă, creșind că prin ea își vor pute micșura tot mai mult creșemintulu, dragostea și alipirea din partea nației.

Prin actulu acesta al Guvernului actualu a Mariei Tale, es-primat în Decretulu numitu mai sus, se ataca și se nimiccește :

I. Dreptulu și dreptatea, care sunt temeliele, nu numai ale Statelor, ce și ale societăților de tot feliulu;

II. Să deschide drum nelegiuirei; și

III. Să surpă cu totul moralitatea, care singura este sufletulu statulu și al societăței.

I. Averile monastirești, după dreptulu canonicu, după dreptulu firescu, și chiar după dreptulu roman, sunt proprietate nemijlocita a acelor Monastiri, de care se țin, pe temelul hrisóvelor prin care s'aun caștigatu; ér proprietate mijlocita și absoluta a întregii biserici, care singura numai are dreptulu absolutu a dispune cu ele, cum va afla mai de cuviința. Tot în puterea dreptulu canonicu, a dreptulu firescu și acelu romanu, se ține dreptulu administrarei proprietăței de proprietari însuși. Și dreptulu acesta de administrare, se poate lua după lege și dreptate, numai în două întimplări, adică, cand proprietariul este minorean, ori trupește ori sufletește. Se naște acum întrebarea : care din aceste doua casuri de drept, se poate aplica la acesta întimplare ?

Biserica Moldovei, ca proprietarul celu adevăratu alu acestor averi, este ea, minoréna trupeşte sau sufleteşte ore; căci numai la una din aceste două întâmplări, i s'ar puté lua din mâna administrarea proprietăţii sale? Acésta nu o pôte dice nici un om cu mintea senatósă, precum nu o dice nici Decretulu Mariei Tale. Deci, dacă bisserica nu este minoreana, nici trupeşte nici sufleteşte,— atunce Decretulu Mariei Tale, carele o disbraca de administrarea proprietăţii sale, este nedreptu şi contrariu dreptului firescu, dreptului canonicu şi tuturor drepturilor de pe faţa pământulu. Aşa dar, din punctulu de vedre de dreptu, nu se pôte lua administrarea proprietăţii din mâna proprietarulu maioreanu şi întregu la minte, nici o data fora învoirea lui.

II. Dupa toate drepturile din lume, este recunoscutu, că administrarea proprietăţii, pôte se tréca legiuit din mâna proprietariulu maiorénu şi întregu la minte într'o alta mână, numai prin învoirea lui. Aşa dar şi administrarea averilor monastireşti şi bissericeşti, pot se tréca legiuit de la monastire şi de la bisserica, la Statu ori între alte mâni, numai prin învoélă facuta legiuit, de o parte între bisserica şi monastire care dau adminstrarea averilor sale, supt condiţii anumite; éar de alta parte între Statu ori alte persóne, care primise acea administraţie, supt condiţiile şi stipulaţiile anumite.

De acésta idee se vede a fi fost condus şi decretul şi guvernulu Mariei Tale, când între membrii comisiei numite, au denumit şi două persóne bissericane; ca adeca acele se reprezenteze potestatea şi voinţa bisericésca, la toate lucrările ce le va face acea comisie. De cum-va decretulu şi Guvernulu Mariei Tale, au denumit pe aceşti doi barbaţi bissericani întru adevăr cu acelu scopu: atunce s'aŭ înşelatu şi s'aŭ amagitu întru acésta cu totul; pentru că dupa toate legile Dumnezeuşti şi

omenești, bisserica se pôte reprezenta ori unde, prin urmare și în acea comisie, numai prin șeful ei celu legiuit, carele în Moldova este Mitropolitulu, ori prin altu barbatu, trimis, ori delegat din partea Mitropolitului, și înzestratu de către același cu înputernicire deplină. Deci fiind că parinții rectori ai Seminariilor de Roman și de Huși, nu sunt denumiți nici trimiși la ace comisie, precum cer santele canóne, nici de catra Noi ca legiuitul șefu al bissericei Moldovei și al Ierarhiei, nici de catra respectivii lor Episcopi,— locoțiitori— de Romanu și de Huși, pentru ca întru asemenea cause ponderóse, atingátore de tóta bisserica Moldovei, nici nu se pôte trimite numai din partea acelora, fora de știrea noastră ca Mitropolitu, (dupa Canonulu Apostolic. 34) și înca cu atata mai puțin cu cât acea comisie, lucréză în ținutulu Eparhiei Nóstre; ce sunt denumiți și trimiși de catra potestatea politica, contra tuturor santelor Canóne: de acea numiții nu numai nu pot sâ fie în acea Comisie ca reprezentanți ai Bissericiei, fiind că îi în acésta întimplare, atit dupa Canónele Bissericiei, cât chiar și dupa legile civile ale Statului, carele ȳic, că trimisulu, represinta numai pe trimițitoriulu, se pot considera numai ca mireni; ce încă cad și supt pedépsa santelor Canóne într'un chip îndoit: parte căci ca persóne bissericești, au primit însercinare bisericéscă de la potestatea mirenéscă, ear parte căci au îndresnit se iee parte la lucrarile numitei comisii în causa bissericéscă, într'o Eparhie straina, fora știrea și încuviințarea Episcopulu Eparhiotu, care lucru este oprit prin Canóne, supt pedépsa de pierderea darulu preoției, (dupa Canonulu Apost: 35, și Sinodulu II-le Efes. Canon. 2); Așa dar luarea administrarei averilor Monastirilor chinoviale numite mai sus, s'au facut din partea Guvernului Mariei Tale,

fara ştirea şi invoirea Bisericei Moldovei şi a Monastirilor respective.

Deci fiind că Decretulu Mariei Tale, intra în sfera dreptului Bisericei, şi face schimbări în lucrurile bisericesti cu violenţa, fora ştirea, încuviinţarea şi consultarea Năstra ca şefu alu Bisericei Moldovei şi ca Episcop Eparhiotu al acestei Eparhii în care se afla acele Chinovii: de aceea, această faptă a Guvernului Mariei Tale, este contrara legilor în chip întreit, pentru ca prin aceea s'au calcat în picioare şi s'au dispreţuit drepturile cele neînstrăinate, parte ale bisericei întregi a Moldovei, parte ale Bisericei speciale din Eparhia în care se află acele Monastiri, ear parte căci s'au denumit la aceea comisie, membri bisericiani, contra Canónelor.

Ba încă şi mai mult de cât acést'a, o asemenea fapta este şi violenta, pentru că Comisia trimisă, au intrat în Monastirea Némţulu cu putere înarmata (cu jandarmi), asupra calugarilor ne înarmaţi, ca aşa înfricându'i se le ie cu deasila, banii, toate documentele moşilor, condicele veniturilor şi a cheltuelilor Monastirei.

Acest felu de fapte contrare legilor şi violente, asupra bisericei, şi a calugarilor, nu s'au mai facut nicăire, nici într'un stat, nu numai de catra Domnitorii şi guvernele de aceeaşi religie şi naţie, dar chiar nici de catra împaraţii pagani făta cu bisericile creştine. Aşa ne spune *Lactantius*, că împaratulu roman Liciniu (307 pîna la 324), păgân de religie, au dat la anulu 313, un edict, prin carele poronceşte ca să se deo bisericilor creştine înapoi toate locurile şi pămînturile ce le-au avut, şi de aice înainte, să numai cuteze nime, a se atinge de ele. (*Lactan: de mortib: persecutorum* 48).

Decretulu Mariei tale, ca se arete lumii că are temei

și îndemnu legiuit, sê provóca la Art. 23 din Convenție, carele duple cum suna decretulu, poroncește: „*Concentrarea la un loc a tuturor resurselor Statului*. Si în puterea acestui Articolu, Maria Ta hotarêști, ca veniturile averilor Monastirilor, sa vie tóte în casa Statului; însa Art. 23 din Convenție nu dă nici un drept la acêsta, pentru că acela grâește apriat numai de veniturile Statului, și nici cum de ale bisericiei; apoi veniturile bisericeii nu sunt socotite nici într'o țara pe fața pamîntului, de venituri ale Statului, chiar nici acolo unde se va vede mai gios, că administrarea aceloră este data de catra biserica prin învoéla, în mîna Statului.

— Mai departe se provóca Decretul Mariei tale la hotaririle votate de Adunările generale din anii 1835 și 1844, cu cuvênt că ele ar'fi hotarînd principiulu, că tóte averile Monastirești, sâ se administrede de catra guvernul.

— În privința acestor hotariri, trebuie se observăm bine, că ele s'au facut și cu învoirea potestații Bissericești, a Mitropolitului și a Episcopilor de pe atunce, și cu votarea Adunarei generale,—Prin urmare acele hotariri întru atîta au legalitate,—pe cînd fapta ce de acum a guvernului Mariei tale, privitoare tot la asemenea materie, s'au facut și fora votulu Adunarei generale, și fora știrea și încuviințarea competenței potestăți bissericești; prin urmare acêsta fapta a guvernului Mariei tale, nu are cât de puțină legalitate,—și mai pre urma se provóca Decretul Mariei tale la abusurile ce le-au facut calugarii în administrarea averilor monastirești, si dice, ca acele abusuri încă ar'fi un temeiũ, că sâ se iée administrația aceloră averi din mîna lor. În acêsta privire, trebuie observatu Maria ta, că tóte legile, dreptului firescu, dreptului canonicu și celui Român, sună într'unu glas :

„*Abusus non tollit usum*”; prin urmare, că abuserile care le-ar fi facut calugarii în administrarea acelor averi, ori și cât se fi fost de mari, tot nu au putut da guvernului Mariei Tale, un drept așa de întins și arbitrar, că se ié administrarea din mîna lor; ce acele abuseri, au impus guvernului numai datoria, ca se restrîngă administrația acelor averi în condițiile de danuire, și acesta în cointelegere cu chiriarhia bissericésca; si așa se puie la cale modul în care ar fi trebuit să se întrebuinteze acele averi, potrivit destinației lor și răspunđetoriu ființei, cerințelor și trebuințelor Bissericéi.

Daca este vorba de abuseri, atunce guvernul Mariei Tale, n'au avut drept se iée administrarea averilor monastirești din mîna calugarilor și a calugariților, nu numai din punctulu de vedere a dreptului, dar nici din punctulu de vedere al utilității; pentru că, duple cum este cunoscut de toți, — abuseri, saũ facut din partea guvernului Moldovei de la 1844, încóce și pîna asta-đi—în administrarea averilor monastirești și bissericéști într'o masura cu mult mai mare de cit de cătra calugari;—așa cit aice n'am pote esprima lucrulu destul de acurat, prin đissa strabunului Virgiliu „*Iliacos intra muros peccatur et extra*”—đicînd că au pacatuit și calugarii și guvernul; pentru că pacatele calugarilor în acesta privința dispar cu totul alaturînduse cu ale guvernului. Este cunoscut de tóta nația romînă, că averile monastirești și bissericéști luate de guvern spre administrare la anul 1844, s'au administrat și se administréđe de catra acela, cu mult mai rêu de cit se administrase pîna atunce de catra Bisserică și de catra calugari, vécuri întregi. Până cînd erau averile acele în mîna Bissericci și a calugarilor, tóte acaretile de pe la moșii, unde erau, să pastra in starea cea mai buna; unde

nu erau se faceau. padurele se țineau în totă integritatea și utilitatea; și prin urmare, moșiile își aveau tot-deuna prețul lor cel adevărat răspunzătorii timpului lor; pe linga acesta. Biserica și monastirile s'au aparat cu cea mai mare energie moșiile în toate procesele ce le au avut cu cine-vă, așa cât și le-au pastrat tot deuna ne reșluite; ér de când au venit acele averi în mîna guvernului, abié dupa multe staruințe s'au putut face câte ceva, pe unde cerea trebuința neaparat, și chiar din acaretele cele ce se aflau în stare bună, mai pe la toate moșiile când s'au luat acelea, încă s'au lăsat din ne îngrijire și din nepasare de aũ cădut în ruina totală; padurile s'au desolat mai cu totul și prin acestea toate au trebuit ca o urmare firéscă că acele moșii, se'si piérdă fórte mult din adevăratul lor prețu, răspunzătoriu timpului și împregiurarilor. Pe linga aceste réle, se mai adaogeau și altele: este cunoscut de tot publiculu român, ca multe din moșiile bissericilor și ale monastirilor, se înposesuiau de catra guvern, pe la favoriții și clienții sei, cu prețu fórte scădut, cu cea mai mare paguba și nedreptate a Bisericeii și a Monastirilor, că adevarați proprietari ai acelora. Bã rêaoa administrare a moșiilor bissericești și monastirești din partea guvernului, nu s'au marginit numai în scădemîntul și micșurătatea veniturilor acelor moșii, ce s'au întins chiar și asupra fondului, adeca asupra existenței lor; că-ci câte procese au avut cu cineva moșiile bissericești, și monastirești cele din mîna guvernului, n'au căștigat mai nici întru unul de la 1844 încóce, ce au eșit din toate aceste procese, reșluite cîte cu o parte. De vã merge tréba tot așa: *atuncea este lucrul pre vederat, că dupa un șir de ani, reșluinduse prin procese, dupa dătiua apucata, tot câte o particică din acelea, mai pe urmă*

nu va rămâne din trupului loru celu mare și întinsu chiaru nimica; și așa Biserica și monastirile vor deveni odată lipsite de tota averea lor, ne mai avînd cu ce să se susțină mai mult.

Judecând toate acestea cu sînge rece, cu judecata aședată și liniștită, scutită de ori ce patima și cu cuget nepărtinitoriu, vă află ori ce om cu minte sanatosă, ca guvernul Mariei tale, dacă dorește întru adevăr binele și fericirea Nației, precum îi este datoria că mai sîntă și nedispensată, ar fi trebuit, nu numai să nu se atingă de averile ce mai remasese în mîna monastirilor numite mai sus, ci din contra să dea ne amînat înapoi Bisericei încă și administrarea acelor averi, care le luase spre administrare la 1844, pentru că așa se le scape o dată de rîșluirea și de desființarea ce le ameninția ne aparat.

Acésta trebuia se o faca guvernul Mariei tale, cu atîta mai virtos, cu cât este cunoscut îndecomun și aceea, că administrarea averilor monastirești și bisericești se potu controla numai pîna stau în mîna Bisericei, ér fiind în mîna guvernului, nu se mai potu controla nici chiar prin adunarea generala. Esemplile adunarilor generale din trecutul mai de curîndu, ne întărește acestu adevăr de agiunsu. Ce se ține de scóle despre care raportéza Comissia trimissă le Monastirea Némțului la anul 1858, calugarilor nu li se pôte înpută, nici înființarea aceloră spre merit, nici desființarea lor spre osînda, precum stau dovada hrisovulu scólei primare din tîrgul Némțului din anul 1856 și hrisovulu Seminariei.

Acésta stare a lucrurilor, s'ar fi cuvenit, se o însemneze bine se o patrunde adînc guvernul Mariei tale, că așa se fi putut fi în stare, chiar prin faptele sale, să producă și

se lăţesca factic, precum cere spiritulu timpului de asta-ţi, simţimîntulu moralu şi naţionalu, simţimîntulu de dreptate şi de naintarea fericirei patriei, a Bisericei şi a naţiei Romîne. Să pôte cugeta ca guvernulu Mariei tale, se fi voit într'a-cest pas alu seu, se imiteze pe alte guverne din alte state, de esemplu, pe guvernulu Rossiei, pe guvernulu Austriei din Bucovina, pe guvernulu Prussiei, şi alu Germaniei cele reformate şi pe altele, în care state se dice că s'ar administra averile bissericeii de catra stat; de cum-vă au imitat guvernulu Mariei tale, pe acele ţerri întru adevêr, —apoi au retacitu fôrte mult în acêsta imitare; pentru că nici în Rossia, nici în Bucovina, nici în Prussia şi în cee-lalta Germanie reformata, n'au luat guvernele respective administrarea averilor bissericeşti cu violenţiă, —fora ştirea şi primirea potestătei competente bissericeşti, precum face guvernul Mariei tale; ci pe cînd s'au facut acêsta schimbare, s'au consultat mai întaiu Biserica cu Statulu, şi au facut în asta privinţia un felu de transacţie formal, —Biserica cu Statulu; —şi aşà numai prin acêsta învoéla legiuita, au dat Biserica administraţia averilor sale în mîna Statului. Aşà dar acolò nu se pôte dice, ca Statulu ar'fi luat administrarea averilor de la Biserică, ci că acêsta adeca Biseric'a, că proprietar'a lor şi legiuita administrătore, 'ş'au dat dreptulu de administrare, prin învoéla legiuita în mîna Statului, şi aşà guvernele din acele ţerri, administréză averile bissericeşti, nu cu vre o titulă de drept propriu al seu, ci numai cu dreptulu capatat de la Biserică —prin învoéla legiuita, aşà cât averile acele, şi asta-ţi încă stau supt nemijlocita privilegieru şi controlore a bissericeii respective; în Russia supt a Sino-dului, şi în Bucovina supt a Episcopului şi a Consistoriului lui.

Ce se atinge de Austria, trebuie știut bine, ca dintre toate provinciile ei, numai, singură Biserica ortodoxă din Bucovina, s'au dat administrarea averilor sale, prin învoeala în mîna Statului, ér biserica ortodoxă din celelalte provincii austriace, precum, din Ardealu, Banatu, Ungaria, Voivodina, Croația, precum și celelalte bisserici: Unita, Catolica, Luterana, Calvina, Unitaria, își administréza ele înseși toate averile lor, fora de vre'un amestic din partea Statului; ér ce se atinge de Prussia, și celelalte staturi germane reformate, întru acele, numai se pare, că averile bissericești, s'ar administra de catra Statu, ér întru adever, nu este așa, ci ele se administréze de catra Biserică prin Sinod, a cărue șef este Domnitoriul, — nu însă ca Domnitoriū, — ci ca întâiul Episcop al Bisericii respective, — penîru că la îi Domnitoriū sunt înbracați și cu puterea de Episcopi. Eata dar, că decretulu Mariei Tale, judecat și privitu cu sînge rece și fora cât de puțină patima, se arata ca contrariu legilor, în chip întreit; căci calcă în picîore jurisdicția Bisericii Moldovei peste tot, și în specialu și a Episcopiei din Eparhia în care se afla acele monastiri, și denumește comisari bissericani, contra canónelor.

III. Pre cîteste actulu acesta al guvernului Mariei Tale de nedrept, și contrariu legilor, din punctulu de vedere al dreptului și al legalității, tocmai pe atîta de stricacióse urmari produce acelaș, și trebuie se producă și în privința moralității publice, pentru ca oamenii privescu și se cuvine se privesca la faptele guvernului, ca la faptele cele mai drepte, mai cuviîncióse, și mai morale, pe care se și le íe drept modelu de imitatu, în toate faptele și lucrările sale.

Deci daca nația Română, va privi în actulu acesta al guvernului Mariei Tale, prin carele se ataca vecîniculu și ne

Înstrăinatulu drept, legat de proprietate, în loc să se apere; să calca în picioare santele Canóne, pazite nevatamate de sute de ani și pîna asta—și de catra tóte statele creștine, să disprețuește și se nimicește vađa Bisericeî, fora de care aceeași numai póte fi în stare a'și împlini nalta datorie, de a întemeé, întari și lați moralitatea,—daca va privi, dicem, nația romîna la acest actu al guvernului Mariei Tale, ca la un model de imitatu, și va ataca fiește carele dreptulu și proprietatea altuia, va disprețui iurisdicția diregatoriilor legiuite, politice și bisericești, lucrând fiește carele dupa capulu seu, precum îi vor dicta patemile și egoismulu seu, va calca în picioare canónele și învețeturile cele mîntuitoare ale bisericeî, nu va mai ave nici o stimă catra preoțime, nici catra învățeturile acelea; atunce se spuie guvernul Mariei Tale, unde mai póte fi vorba de moralitatea publica care este temelia Statului și a tuturor societăților? Și ca se ne exprimăm pe scurt; daca moralitatea publică, să restórna și să nimicește din partea Statului, atunce unde mai póte fi vorba, nu de Stat, nu de Biserica, nu de societate, nu de securitatea proprietății, ci chiar de securitatea vieței personale?

Iata dar că guvernulu Marii Tale, prin acest felu de actu, îngrópa dreptulu, surpa legalitatea, restórna proprietatea, nimicește moralitatea, și prin acésta rumpe legaturile cele mai sante ale societății, prin care sunt legați oamenii, în Stat, în Biserica, în societate și în familie; și în chipulu acesta produce tulburarea și resvratirea ce mai haotică și mai anarhică între toți fiii nației romîne, disbinându-i și resculîndu-i, unulu contra altuea. Oare acestea să fie reformele cu care se facem începutulu epohii celei noă, renascătoare a nației române? Oare pe drumul acesta se vor împaca tóte spiritele de

partida și de ura? Oare într'acest chip se vor înfrăți toate inimile cele sfașiate în dușmanie? Oare așa se vor alina patimile cele colcaitoare, care toate amerință peire și Statului și Bisericii și întregii nații? Oare acesta se ne fie drumulu pe care se putem, Maria Ta ca Domn, și Noi ca Mitropolitu a ne împlini nalta chiemare, impusă asupra-ne de Providenția și de puterile Europeene, prin vroința națională; de a conduce nația româna la cel mai nalt grad, de cultura, de moralitate și de civilizație? O nu! întru adevâr nu! ci drumulu acela, pe carele singur numai se pôte face în toate privirile o nație fericită, drumulu acela pe carele, precum ne arata istoria tuturor timpurilor, au calatorit și calatorescu chiar și astăzi ori care stat și nație, care au voit și voește se ajunga cel mai nalt grad de cultura, de disvoltare, de civilizație, de tarie și putere; este nestramutatulu drum prescriș de legile cele Dumneșesti neschimbate: *drumulu frației, al dragostei și al învoirei între Stat și Biserică*, singurii factori ai fericirei sau ai nefericirei popoarelor, dupa cum își împlinescu datoria, ori nu.

Acest adevâr este recunoscut de tota lumea încât nu se mai aduce de catra nime la îndoela. Pe tot locul vede mlu-crând Statulu cu Biserica mîna în mîna; de acea ar fi de prisos a voi al mai desfașura și al demonstra.

Una totuși voim se producem din trînsulu: Statulu pôte se dea legi, ori cât de bune, ori cât de drepte, ori cât de umane, și se privigheze cu mîna de fier împlinirea acestora; și totuși se fie ne secur, și poporul guvernât de dînsul neferice, pentru că acel popor împlinește legile nu din dragostea catra legi și catra buna orînduela, condiționata prin acele legi, ci numai de frica pedepsit, de acea și calca acele legi fora sfială și fara mus-

trare de cugetu, tot deauna de câte ori sunt securi că nu vor fi descoperiți de pedepsitorea mîna a dreptăței. Acest rîu și acosta cangrenă roțetore la maduva inimei Statului o pôte înlatura si desființa numai bisserica, dacă'si are deplină libertate în disvoltagea sa, ca se'si póta îndeplini chiemarea sa neîmpiedecata; căci ea vine atunce la mijlocu, varsă în ini-mele oamenilor căldura cea singur mîntuitoare a culturei morale, și face pe toți fiii nației ca se împlinesca legile cele bune și drepte ale statului, nu din frica de pedepsa din afara, ce din dragostea din launtru catra acele legi, știind și cunoscînd, că numai prin pazirea constiinciosă a acelor legi, este condiția fericirii fie-carue, și de acea le va și împlini constiincios, chiar si atunce când ar putea se le calce, fora se fie vădūt și pedepsit. Numai asta singur, adecă lucrarea guvernului mână în mîna cu Bisserica, este securitatea ce nesguduita și neclatita, si taria ce neînvinsa a statelor.

Înalțimea Vóstra ! numai cugetând la acest act al guvernului Mariei Tale, si la înfricoșatele urmări ale aceleuasi, atît pentru guvern, cât si pentru nația întréga, ni se oșereste sufletulu, ne plînge inima și ne aflăm nevoit ca Arhipastoriu si Mitropolit al Bissericei si al nației române din Moldova, a Ne redica glasulu și a Vă atrage luarea aminte asupra ace-lui Actu, atît de nedrept, de contrariu legilor, si surpatoriu de tóta moralitatea,—rugîndu-Vă cu tóta cuviința pe tot ce aveți mai sant, pe fericirea nației romîne, pe care sînteți îndatorit se o inaintați și s'o fericiti, pe înflorirea Patriei și a Bissericei Române, care Ve zace la inimă, ca se poronciți guvernului Mariei Tale, se oprésca cu totulul acel Actu ne-fericit și ilegalu, și se desființeze cu totulul ace comisie, la-sinduse moșiile în starea lor de pâna acum, pâna se va ho-

tări de catra Biserica în înțelegere cu guvernulu, cum au să se reguleze aceleși pe drum legiuit, prescis de scopulu daunitorilor, dupa toate legile Dumneștii și omenești, spre adevaratulu folos al Biserice și al nației.

Imi place a crede, că Maria Ta, condus de curetenia simțimentelor de dreptate și de înaintarea fericirei nației, care le pastrăți în pieptu-Vă, și îndemnat de sanțenia și puterea temeiurilor ce Vi le-am înfațoșat aice, Veți bine-voi a da ascultare acestei rugaminti fierbinți a Arhipastoriulu Bisericei Moldovei, și nu Veți suferi ca se pōta dice lumea cu dreptate; că nu numai împarații de alte rituri creștine precum al Austriei și alții, respectăză legile și Canónele Bisericei ortodocsă, cu mare scumpatate; dar chiar și din împarații pagâni în vechime, precum un Liciniu și alții, au fost cu îndestulă reverinția. Nu veți suferi ca Domnitoriu ortodocsu al unei nații ortodocsă, să se dica: că, pe tota fața pamîntulu, numai singur guvernulu Domnitorulu Cuza, s'au aflat carele se și disprețuiasca Biserica, s'o disbrace de drepturile ei, se și nimicescă tota vaza, se și dea lovitura ce de pe urmă și de mōrte, în loc de a o apara și scuti, precum fac toate guvernile; nu veți suferi ca să se pōta dice cu dreptulu, că Alecsandru cel Bun Domnitorulu Moldovei (1401—1433) întru întâea epocă a renașterei, creșterei, întâririi și neatîrnarei patriei, au întemeiet Biserica Moldovei, au organizat-o, au înzestrat-o cu tot feliulu de mijloce, spre susținerea și dezvoltarea ei, și i au câștigat, nu numai libertatea deplina absoluta din launtru, ci chiar și neatîrnarea dinafară, nu numai de la Ohrida dar chiar și de la Patriarhia Țarigradénă, făcându-o neatârnată de ori ce potestate bisericescă, ca așa se pōta desvolta liber, și se pōta împlini naltași chiemare de a

desvolta, întemee și lași moralitatea în toți fii nației române, care precum este cunoscut, s'au și împlinit cu sanșenie ace chiemare, pastrînd limba și naționalitatea româna de atîte sute de ani si pîna asta-đi; iar Alecsandru Ioan I. Domnitoriulu Principatelor-Unite, în a doa epocă de renastere si de neațir-nare a acelora, recunoscute si garantate de catra puterile Europeene, au desbracat acea Biserică de drepturile ei, au lipsit-o de mijlócele sus-ținerii și disvoltareii sale libere, 'iau nimicit vaza și au aruncat-o într'o stare precarie si lipsita de drept, în care se nu'și mai póta împlini acea înalta chiemare ca pîna acum.

O! acesta ar'fi un lucru dureros și un semnu fôrte trist pentru Moldova, daca s'ar poté đice și scrie în istorie, că supt Alecsandru celu Bun, s'au întemeet în Moldova Bisserica, moralitatea și taria Nației, ear supt Alecsandru Ioan I. s'au îngropat vaza Bissericeii și împreună cu Ea și moralitatea și taria Nației! O! se ferescă Dumnezeu de așa ceva! Acésta ar'fi numai o repețire a tristeii sorții a împarației romane, care s'au întemeet sub August și s'au resipit supt August pentru tot déuna.

Prea Înălțate Dómne! Noi nutrim în pieptul nostru deplină speranțiă că Maria Ta, nu vei lua în nume de rêu, daca că Arhipastoriu și Mitropolit al Bissericeii Moldovei, me-am împlinit ne iertata datorie a Ve disfașură fora cât de puțina reținere, cu tóta sinceritatea, teméele cele adeverate, neclatite și ne resturnate, pe care se razima dreptul și libertatea Bissericeii, care nu i se poté ataca supt nicii un cuvênt, daca nu voim s'o nimicim cu totul, și împreuna cu Ea se îngropam și securitatea Statului însuș; din contra Noi speram că Maria Ta că urmași lui Alecsandru celu Bun, Veți favora și întari Bisserica și mai mult de cât acela, îi Veți dà sprijinulu

și ajutoriulu, că sê se póta smulge din starea amorțita, în care au aruncat-o și au înpilat-o nefericitele timpuri trecute, și să se disvólte liber cu pași repezi, că așa se'și póta împlini nalta'și chiemare.

Îmi place a crede, Maria Tà, ca nu Vei lassa ca acest merit nemêsurat și acêsta glorie neperitóre, se fie a altuia și nu a Mariei tale; Eara daca am avea necređuta și ne așteptata nenorocire (de care se ne ferescă Dumneđeu!), sã se întimple, că Maria Ta, pe lingã tôte temeele drepte și neresturnate, ce Vi le-am adus mai sus, pe lingã tóta umilita rugaminte ce V'am înfațioșat-o în acêsta privințã, se'ți uiți totuși de santa și nalta datorie ce o ai luata asupra'ți cã Domnu, cã se aperi dreptulu, legalitatea și moralitatea și prin aceea se înainteți și se întarești binele și fericirea Nației; de s'ar întimpla sã disprețuești cu tôte acestea cuvântulu dreptăței și al Arhipastoriului Moldovei; atuncea noi cã șefu al Bissericeii Moldovei, în puterea înaltei datorii ce am luat asupra-ne, ne simțim îndatorat, de și cu inim'a sfașietã, a ne redicã cuvîntul contra la ast feliu de nedreptați contrare legii; nemoralități, ripiri și jacuri de cele sante: Drept aceea Protestãm prin acestea serbatoarește înaintea lui Dumneđeu, înaintea omenirei și înaintea Nației Romîne întregi, contra acelu act, nedrept, ilegalu și nemoral alu guvernului Mariei Tale, prin carele s'au înființat și s'au trimis Comissie ca se ie administrarea averilor Monastirilor Chinoviale: Némțulu, Seculu, Varaticulu, Agapia, Adamulu, Vorona și altele.

A Înaltîmei Vóstre

Catra Dumneđeu smerit rugatoriu.

(Subscris) Sofronie Mitropolit Moldovei.

No. 1334.

Iassii, 1859 Septemvrie 10.

[L. S.]

NOTITIA.

Anulu 1859. Septem. 20. Din ordinul Înalt Prea-san-
 țitului Mitropolit, s'înscriu mai gios terminii cu care presi-
 dentele Cabinetului, d-lu Manolachi Costachi Epur'enu, au ve-
 nit și au înapoi'et anafora No. 1334; și anume: „Maria Să
 „Domnitoriulu, au ȝis d-lu Președintele Cabinetului catra Înalt
 „Preasanțitul Mitropolit, m'au trimis că se v'ê spun că nu v'ê
 „primește ac'êsta Anaforă, si se v'o arunc în obrazu; și pe
 „viitoriu se ve marginiți cu asemenea, că-ci veți pați de la
 „Înalțimea Să, ca un monahu prost.“

Asupra acestora, Înalt Prea sanțitul Mitropolit, au res-
 puns d-lui Epur'enu ȝicând: „Te rog se arăți Înalțimei Sale,
 „câ smerit mulțumesc; și nu voiu încetă de a'mi împlini datoria.“

Aceste responsuri schimbate între președintele Cabine-
 tului d-lu Epur'enu și Înalt Prea sanțitul Mitropolit, s'au ur-
 mat în ființa a mai multor pers'one. Drept care, conform ci-
 tatului ordin, trecându-se aice cele de mai sus, spre ne uitare
 și sciința, se adeverește de subscrisulu Director al Mitro-
 poliei. *Arhimandritulu Varahil Lateș.*

Copia prescrică mai sus de pe Anafora No. 1334,
 și de pe Notițiă, cetinduse din cuv'ent în cuv'ent, și fiind în-
 tocmai cu originalulu, se adeverește. 1859. Septemvrie 25.

Directorul Mitropoliei *Arhimandritulu Varahilu Lateș.*

Onoratei Comisii cercetătoare factelor administrative ecspuse în obșteasca adunare de D. Președinte alu consiliului Ministrilor.

Monitorul oficialu din 1859, au publicat masuri administrative, prin care s'au trimis o comisie de ămpleoați și doue fețe bisericești ca să ea administrarea averilor Monastirilor Chinovii din mâna calugarilor, și a calugariților, și se o dé în mâna Guvernului, sub cuvent că aceste averi s'ar ținè de resursele statului, și ca ele nu se administréză bine de calugari.

Pomenita commissie întovărașita de jandarmi, și de comandirul Ținut. Némțu cu alți jandarmi, de'ndata aũ secfestrat înzestrările, și averile chinoviiilor, au pecetluit chilii, camari, bibliotici, gherghire; au înlăturat autoritațile legiuite canonice; au înlaturat așezemintele legiuite lucrătoare; au înființat comitete.—Au desbracat chinoviile de toate drepturile, au redicat arhivele cu tot soiul de acte și lucrari, atât acele ce suut a administrației, cât și acele privitoare de lucrările duhovnicești; au luat cheele de la gherghirele cu documentele moșielor chinovielor, au pus strași de jandarmi pe din nauntru, și pe din-afara, spre a opri comunicația și relația între sobornici și între societate; căci nu putea eși fara de biletul comandirului, sau foră un innadins jandarm care'i trecè prin Strași; Stareții, starețile, departați din autoritatea lor legiuită canonică; unii din monahi parasesc Monastirea și fug în lume, alții surguniți de comisie și de comitetulu ei; înzestrările moșiilor și a monastirelor, averile și vitele, boi, vaci, oi, cai, bivoli, bivoliți și altele, se vand, le cumpara și unii din comisari fiind lipsa mare de bani în țiarra. —

Moșiele ce sunt oprite pentru gospodariile chinoviilor se dau în meșat; de asemenea și moșiele pe care sunt zidite chinoviele.

Tipografia Monast. Némțului, s'au luat după măsura publicată prin Monitorul Oficial No. 1, din 1859 în care se tipărea cărțile bissericești pentru întemeierea moralei, și a evlaviei poporului.

Ținerea chinoviilor, a Bisericilor și a sobórelor acestora, se dau în antrepriza prin meșat.

Fabrica la care lucrau calugarii postav și cergi, s'au desființat, mașinile fabricii s'au vandut.

Rectorul și câți-va profesori, fețe monahicești, au parasit Seminarium Monast. Neamțului, și parte din studenții seminariei.

Dritul firesc a Ierarhiei Bisericești de Epitropi Seminarierelor Eparhiale, și a școlilor catihetice; s'au desființat.

Școlile catihetice de ținuturi, s'au concentrat cu școlile publice.

Rectorii și profesorii pe la Seminarii, se înlocuiesc de acia cari caută asemenea posturi.—

Lipsa de tipografii bissericești, este o lipsă de viață pentru Biserica, și pentru poporul ei; tipografia Metropoliei încă de pe la anulul 1848, se afla înstrâinată și data de Departament, foră macar se fi fost Mitropolia întrebata; și după necurmătele reclamații ce am făcut, tot nici până astăzi nu s'au mai dat Metropoliei tipografia sa; s'au adus dar, un tesc și o cantitate de litere, care erau nelucrătoare la Mon. Némțului; după ce s'au regulat în stare lucrătoare și începuse a tipări, cassa Metropoliei au patimit și au suferit încălcări și violare de la unii d'în amplexii și jandarmii Departamentului averilor clerului, și a altor Ministerii, cari în putere sfaramand încuierile, au radicat literile și teascul.—

Moşiele pe care sunt zidite Monastirele, care după legea din 1835, Art. 4 erau lasate Egumenilor cu un preţu euvinicios după trebuinţa Monastirilor; s'au luat cu toate cele aflătoare pe dănsule şi se vând la mezaturi.

S'au statornicit prin legea d'în 1835, Art. I. ca pe viitorime Statul de toate cheltuelee de preste an, se fie pentru fie-care Monast. aşiedat potrivit cu veniturile ce are fie-care Monast. Veniturile s'au tot suit cu timpul, cheltuelile Monastirilor înse s'au lasat tot în marginirea statului facut cu 25 de ani în urma.

Legiuirea d'în 1844, Art. 6 §§ a, b, dice: că d'în veniturile respective a fie carie Episcopii, cinci şeptimi să se lase cu totul în dispoziţia Metropolitului; şi cate patru şaptimi în dispoziţia Episcopilor, pentru îndestularea casselor, a mobilarisirei, şi celelalte, cât şi lefile a tot personalului cuprinzînduse Dicasteriul, Consistorii, asemenea şi cheltuelile Bisericeii; lipsa înse în care se afla mai cu sama, cassa Episcopiei de Roman, nu numai de lefe, ce şi de hrana şilnica, au nevoit pe personalul acelei casse, a declara, că vor parasi îndatoririle, şi se vor duce unde vor gasi hrana; aceste sunt cunoscute Sfatului d'în adresele urmate d'în partea Locotenentului de Roman, şi din partea mea.

S'au rënduit o comisie d'în ampoetii, şi feţe bissericeşti, de lucrat proiecte pentru reorganisarea clerului d'în totă ţiara, Seminarii, Monastiri, Schituri, Biserici, shima monahica, cultele straine, administrarea domenurilor clerului si altele.—

Toate aceste mai sus, şi altele care pôte nu le ştim înca, sunt fapte urmate fora învoirea Bisericeii Moldovei şi a Chiriarhului ei; şi fora învoirea autoritatilor legiuite canonice

Acêsta stare de lucruri, au desbracat Biserica de toate

drepturile legiuite canonice; încat Ierarhia Bisericeii nu se mai cunoște de nimine și tagmele clerului nu mai cunosc pe a loru superiori legiuili canonici; căci religia este baza pe care se statornicește ordinal social la toate națiile și popoarele civilisate, eară religia se respectă pr'in clerulu povațuitoriu dupa canone, candu clerulu este descredințutu, atunci și principiile lui cadu, și religiea se disprețuește. Iar când religia este disprețuita, resturnările cele mai mari înfricoșaze pe popor.

Catra aceștea, alaturand în copie hartiele ce 'mî-aũ adresat Starețul Monast. Némțul și Secul, Egumenul Monastirei Vorona, și starița Monast. Adamul, prin care mă rógă, se le sprijinesc drepturile legiuite canonice a acestor chinovii, în care privire prin anaforaua No. 1334 din 1859, m'am adresat catre Înălțimea sa Domnul Stapanitoru; și sub No. . . . catra comisia centrala; după datoria cu care sunt îmbracat a sprijini și a apara drepturile ce le are Biserica de la întemeerea sa, și care s'aũ calcatu.

Mă adresesu acumu și catre onorabila Comisiune, și o rogu, în numele Bisericeii, ca Mitropolitul țerei, se binevoescă a cerceta cu religioșitate și cu amanunțime toate acesté precum și acele espuse în adunare de D. Președintele Consiliulu Ministriloru, care se atingu de driturile Bisericeii și a Monastirelor Chinovii, pentru care cerem de a se cerceta și actele de fondație, și de danuire, spre îmbunatațirea și res-tituarea unor asemenea.

(Sub-scris) Sofronie Mitropolit Moldovei.

No. 384.

1860 Martie 24.

Protesturile ce au dat Monastirile Chinovii asupra procedarei prin Ordonanțe în contra dreptului firescu, dreptului Canonic, dreptului romanu, și tuturor drepturilor de pe fața pământului și asupra nedreptăților, clevețirilor, ripirilor și jafurilor de cele sante, Înalt Preasfințitul Mitropolit Sofronie, pe lângă adresele sale cu N.No. 384, 400, 421, 437, 443 și 444, le-au comunicat Comisiunii rinduita de Adunarea Electiva spre cercetarea factelor administrative a guvernului; de a carora primire, Comisiunea au dat adeverințele următoare :

Adeverintia.

Adresele Mitropoliei cu N.No. 384, 400, 402, 421, și 437, s'au priimit la Comisia rinduită de Obșteasca Adunare, spre cercetarea factelor Ministeriale a Moldovei, și s'au sloboșit acésia de a lor primire. În 11 April 1860. Iași.

(Sub-scris) **C. Hurmuzachi.**

Adeverintia.

Adresele Mitropoliei N.No. 443 și 444, s'au primit la Comisia rinduita de catra Adunarea Electivă spre cercetarea factelor Ministeriale. În 13 April 1860.

(Subscris) **C. Hurmuzachi.**

NB. Celor ce vor bine-voi, de a vidé încă și alte acte se recomândă dosarele din Mitropolia Moldovei, cu No. 917. 1859.

